

De nye konsulenter og deres holdninger til økologisk jordbrug

Jesper Rasmussen, lektor¹⁾ & Pernille Kaltoft, seniorforsker²⁾

¹⁾ Den Kgl. Veterinær- og landbohøjskole

Institut for Jordbrugsvidenskab

Agrovej 10, 2630 Taastrup

²⁾ Danmarks Miljøundersøgelser, Afd. for Systemanalyse,

Postboks 358, Frederiksborgvej 399, 4000 Roskilde

Tlf.: 35 28 34 56¹⁾

E-mail: jer@kvl.dk¹⁾

Holdninger er vigtige, selvbekræftende og konservative

Nogle holdninger er overfladiske, mens andre er dybe, da de er kædet sammen med basale værdier hos det enkelte menneske. Det er de dybere holdninger, vi beskæftiger os med i det følgende.

Denne type holdninger har betydning for hvordan vi oplever og forstår verden, og hvordan vi handler. Holdningerne og værdierne hjælper os med at finde sammenhæng og mening i tilværelsen, og de får os til at føle harmoni mellem det vi opfatter som rigtigt, og det vi gør. Holdninger er selvbekræftende, fordi vi har behov for at opleve sammenhæng mellem oplevelse, forståelse og handling. De dybe holdninger er konservative, fordi vi ikke kan ændre dem fra den ene dag til den anden. Dette er godt, fordi vi ville komme i konflikt med os selv og omverdenen, hvis vi hyppigt skiftede holdninger, og det er dårligt, fordi holdninger kan være uhensigtsmæssige og hæmme en god udvikling.

Kortlægning af de nye konsulenter holdninger

Der er ingen, som har kortlagt konsulenter holdninger til økologisk jordbrug, eller holdningernes betydning for rådgivningen. Vi har derfor valgt at tegne et billede af de holdninger, som præger de studerende, når de forlader Landbohøjskolen. Dette billede er sammensat af to dele. En beskrivelse af det undervisningsmiljø, som de uddannes i, og en spørgeskemaundersøgelse.

Undervisningskulturen på Landbohøjskolen

Nyuddannede kandidater er i vid udstrækning præget af den naturvidenskabelige grundholdning, der ofte præsenteres som hævet over det den også er - en holdning. Verden søges beskrevet og forstået objektivt, og det er såkaldt værdifri viden, der betragtes som altafgørende i undervisningen. Holdnings-spørgsmål fortrænges fra de sammenhænge, hvor de øver indflydelse. Det kan være spørgsmål om hvad der er vigtig viden, hvordan denne viden kan og bør anvendes, og hvilken samfundsudvikling den understøtter.

Da vi ikke længere lever i en verden, hvor det er indiskutabelt, hvad der er godt eller skidt, er det vigtigt at få koblet et bredere perspektiv på undervisningen, end den som den naturvidenskabelige grundholdning levner plads til. Dette kan gøres på to måder. Ved at styrke undervisningen i etik og videnskabsteori og/eller ved at integrere holdningsaspekter i den faglige undervisning. Det er især førstnævnte metode, som har vundet indpas på Landbohøjskolen. I de senere år er den valgfrie undervisning i etik og videnskabsteori således blevet styrket, og det er nu besluttet at gøre den obligatorisk for alle studerende. Den anden strategi, hvor holdningsaspekter integreres direkte i den faglige undervisning er sjælden, men den er taget op på kurserne i økologisk jordbrug, hvor de studerende trænes i at analysere hvor og hvordan holdninger gør sig gældende i forhold til det faglige.

Berettigelsen af selvstændige kurser i økologisk jordbrug er løbende til debat på Landbohøjskolen. Kursernes berettigelse er blandt andet, at de træner de studerende i at arbejde med tværfaglige problemstillinger i relation til økologisk jordbrug og lærer dem at forholde sig til det økologiske jordbrugs visioner, principper og praksis i et overordnet bæredygtighedsperspektiv. Mange finder imidlertid at den almene undervisning er dækkende for alle typer jordbrug og bestræbelser på bæredygtighed. Et flertal af de studerende som ønsker at blive konsulenter vælger almene kurser frem for de økologiske.

Holdningsundersøgelse på Landbohøjskolen

En ny undersøgelse (Rasmussen & Kaltoft, 2002) viser, at der både findes positive og negative holdninger til økologisk jordbrug repræsenteret på Landbohøjskolen. Negative holdninger fremkommer, når man ikke ser meningsgivende sammenhænge mellem det, som det økologiske jordbrug står for, og det der fremmer en god udvikling. Dette misforhold gør, at man føler modvilje, ubehag eller måske endog aggressivitet i forhold til økologisk jordbrug. Positive holdninger fremkommer, når man netop finder meningsgivende sammenhæng mellem det økologiske jordbrug, og det der skal til for at fremme en god udvikling. Blandt såvel undervisere som studerende findes hele spektret af holdninger til økologisk jordbrug, fra stærkt negative til stærkt positive.

De studerende som tager kurser i økologisk jordbrug, er generelt positive overfor økologisk jordbrug, og det er kun få, som er meget negative. Dette er måske ikke så overraskende, da kurserne netop vedkender sig at have en kritisk og konstruktiv tilgang til økologisk jordbrug og derfor repræsenterer en positiv holdning til økologisk jordbrug. Mere overraskende er det, at nogle af de almene kurser, som præsenterer sig som holdningsneutrale og hylder den værdifulde tilgang til fagligheden, rekrutterer studerende med stærke negative holdninger til økologisk jordbrug. Blandt disse kurser er nogle centrale produktionsorienterede kurser, som anses for mere eller mindre obligatoriske for de studerende, som ønsker at blive planteavlskonsulenter. På disse kurser havde de studerende endog meget negative holdninger til økologiske jordbrug. De mest positive havde holdninger, der svarede til de mest negative blandt dem som valgte kurser i økologisk jordbrug. Dem som havde de mest negative holdninger var aggressive overfor økologisk jordbrug og havde svært ved at diskutere dets berettigelse. På de pågældende kurser var de studerende som gennemsnit mere negative overfor økologisk jordbrug, end dem som arbejdede i den agro-kemiske branche i USA i begyndelsen af 90'erne. Så stærke holdninger indebærer blandt andet en klar afvisning af landbrugets miljøproblemer.

I undersøgelsen havde kvindelige studerende klart mere positive holdninger til økologisk jordbrug end mandlige, og der var meget klar overvægt af kvindelige studerende på kurserne i økologisk jordbrug og klar overvægt af mandlige studerende på de klassiske planteavlskurser

Undersøgelsen synes således at vise, at de studerende som satser på konsulentjobs inden for planteavl er mere negative overfor økologisk jordbrug end deres medstuderende. Det tyder også på, at de er mere negative end hortonomstuderende og veterinærstuderende, som også indgik i undersøgelsen.

Konsekvenserne

Erfaringerne viser, at der er mange, der er sluppet godt fra at have kastet sig ud i jobs med tilknytning til økologisk jordbrug uden på forhånd at have meget positive holdninger til det. Dette taler for, at holdningerne måske ikke er så væsentlige, som man kunne tro. Det er givetvis meget få, der vælger at arbejde med økologisk jordbrug, hvis de har stærke negative holdninger til det. Det vil de sandsynligvis slet ikke kunne klare, uden at skabe konflikter i dem selv eller deres omgivelser. I ovennævnte undersøgelse indgik en lille gruppe økologikonsulenter som referencegruppe. Ingen af disse havde stærke negative holdninger til økologisk jordbrug.

ed negative holdninger til økologisk jordbrug har man svært ved at finde mening og logik i de ideer og principper, som ligger til grund for økologisk jordbrug, og man vil opleve en indre konflikt ved at skulle identificere sig med dem. En sådan holdningsmæssig konflikt vil typisk blive løst på to måder. Der kan ske en holdningsændring, det der ofte kaldes "indre omlægning", eller der kan ske en udskillelse, hvor det der skaber konflikt fortrænges. Det vil sige, at der ensidigt vil blive fokuseret på det der synes rensset for holdninger, og som forekommer almengyldigt på tværs af dyrkningsretning, det faktisk faglige. Herved løsrives fagligheden og rådgivning fra det økologiske jordbrugs egenlogik. Hvorvidt dette er til gavn for den økologiske landmand og det økologiske jordbrug er tvivlsomt, men i hvor høj grad det er en ulempe må være op til diskussion.

Reference

Rasmussen, J & Kaltoft, P (2002) Quantitative assessment of alternative versus conventional attitudes in higher agricultural education. *Biological Agriculture & Horticulture* (accepted)